

NINA DITMAJER

Janez Ludvik Schönleben (1618–1681): 400-letnica rojstva

18. in 19. oktobra 2018 se je v Prešernovi dvorani ZRC SAZU pod vodstvom dr. Monike Deželak Trojar odvijal znanstveni simpozij o življenju in delu Janeza Ludvika Schönlebna, prvega kranjskega polihistorja, zgodovinarja, genealoga, mariologa, govornika in pridigarja, ki so mu raziskovalci doslej namenili le malo pozornosti, širši slovenski javnosti pa ostaja tako rekoč neznan. V znanstveni monografiji, ki jo je Deželakova izdala leta 2017 v znanstveni zbirki *Apes academicae*, je opisala njegovo življenjsko pot od otroštva, jezuitskega (1635–53), ljubljanskega (1654–69, 1676–81) in ribniškega obdobja (1669–76), objavila pregled celotnega opusa ohranjenih in neohranjenih ter rokopisnih in natisnjenih del, nato pa se je posvetila Schönlebnu kot zgodovinarju in pridigarju.

Na simpoziju so se raziskovalci posvetili tako njegovim zgodovinskim, teološkim, filozofskim, pridigarskim in dramskim delom, opisali pa so tudi splošne zgodovinske razmere na Kranjskem v 17. stoletju. Tako se je zgodovinar Andrej Hozjan s Filozofske fakultete Maribor v svojem referatu posvetil gospodarskim razmeram na Kranjskem od zaključka druge beneško-avstrijske vojne do katastrofalne kuge v letih 1680–82. Janez Mlinar z ljubljanske Filozofske fakultete pa je Schönlebna poleg Valvasorja prepoznal kot najpomembnejšega predstavnika baročne historiografije na Kranjskem, saj je s svojim delom *Carniolia antiqua et nova* oral ledino na tem področju zgodovinopisja.

Schönlebnovemu lekcionarju *Evangelia inu lystuvi* (1672) sta se posvetila dva raziskovalca.

Majda Merše z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša je njegovo priredbo jezikovno primerjala z Dalmatinovo Biblijo (1584) in Hren-Čandkovim lekcionarjem (1612) ter ugotovila, da je ta sicer sledil predhodni kranjski knjižni tradiciji, vendar je v primerjavi s protestantsko tradicijo vidno nadomeščanje prevzetih besed z domačimi. Luka Vidmar z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede pa je spregovoril o konceptu slovenske Cerkve, kot se ta kaže v lekcionarju, ki je bil namenjen »vsem katoliškim slovenskim cerkvam«.

O Schönlebnovi zgodovinopisni dejavnosti so spregovorili trije raziskovalci. Darja Mihelič z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa se je posvetila Schönlebnovi kroniki dežele Kranjske do leta 1000 – *Carniolia*

antiqua et nova (1681), ki je nastala v obdobju med Christalnick-Migeserjevimi *Annales Carinthiae* (1612) in Valvasorjevo *Die Ehre des Herzogthums Krain* (1689). Ključno pričevanje je spis o spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev v krščansko vero (Konverzija, 870), glede na sodobna spoznanja pa je bilo ugotovljeno, da so tudi pri njem prisotne napake pri navajanju zgodovinskih podatkov. Vanja Kočever, prav tako zaposlen na Zgodovinskem inštitutu, se je v svojem referatu posvetil delu *Dissertatio polemica de prima origine augustissimae domus Habsburgo-Austriacae*, kjer je Schönleben pisal o izvoru in genealogiji habsburške dinastije. Na koncu sklopa se je Janez Weiss posvetil Schönlebnovih opisom antične Kranjske in poudaril, da je ta največjo vlogo med ljudstvi namenil Japodom – bojevnikom, bil pa je tudi terenski raziskovalec. Julijana Visočnik je predstavila sledove Schönlebna v Nadškofijskem arhivu Ljubljana, umetnostni zgodovinar Stanko Kokole s Filozofske fakultete Ljubljana pa je predstavil nagrobno stelo Marka Titija Tiberija Barbija Titijana iz zgodnjega 2. stoletja, ki se je do leta 1807 nahajala v Križankah, in baročno reinterpretacijo »Mladeniča s Štalenske gore«.

Njegovim mariološkim in filozofskim delom sta se posvetila dva raziskovalca. Janez Ferkolj je v imenu Antona Štruklja s Teološke fakultete predstavil dva Schönlebnova mariološka spisa – *Palma virginea* in *Vera ac sincera sententia*, ki sta bila uvrščena na cerkveni Indeks prepovedanih knjig, ter zgodovinsko-dogmatično delo *Orbis universi vorotum pro definitione piae at sententiae de immaculata conceptione Deiparae*, s katerim je hotel dokazati splošno vero v brezmadežno spočetje Device Marije. Matija Ogrin z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede je bil prvi, ki se je posvetil Schönlebnovemu filozofskemu delu *Basis ethica*, ki je ostalo v rokopisu, medtem ko delo *Philosophicum nihil* (1649) velja za izgubljeno. Za delo je značilno upoštevanje Aristotela, vendar je pri pojmovanju štirih vrst vzrokov te apliciral na

preučevanje moralnih dejanj, izhajal pa je tudi iz sholastične tradicije.

Naslednji sklop je bil posvečen Schönlebnovi slovstveni dejavnosti. Monika Deželak Trojar z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede se je posvetila njegovemu dramskemu delu *Haeresis fulminata* (1651), kjer je prikazal zločinski vzpon bizantinskega cesarja Anastazija na prestol, delo pa je posvetil svojemu podporniku in prijatelju Volfgangu Engelbertu Auerspergu. Alen Širca z ljubljanske Filozofske fakultete pa je predstavil njegovo zbirko nemških postnih pridig, ki jo je poskušal umestiti v širši nemški in italijanski prostor baročnega pridigarstva.

V zadnjem sklopu se je Luka Ručigaj posvetil grafično-slikarski opremi Schönlebnovih publikacij in predstavil embleme iz genealogij družine Auersperg, umetnostna zgodovinarica Ana Lavrič pa je predstavila vizualizacijo *Pietas Austriaca*, ki pomeni tako krepost pobožnosti Avstrijske hiše, kot tudi njeno politiko, s katero je ta utemeljevala enotnost svojih dednih dežel in krepila absolutistično oblast.

Ob koncu simpozija je nastala pobuda in želja, da se Schönlebnova latinska in nemška dela čim prej prevedejo v slovenski jezik ter se tako predstavijo slovenski širši javnosti, ki bi na ta način spoznala njegovo veliko vrednost v obdobju baroka na Slovenskem. Schönleben je v slovenskem jeziku natisnil samo eno delo, tj. lekcionar, ki so ga uporabljali pretežno v cerkvi, da bi tudi slovensko pretežno nepismeno ljudstvo lahko poslušalo evangelij v slovenskem jeziku, pelo slovenske pesmi in molilo slovenske molitve, medtem ko je svoja zgodovinska, teološka in filozofska dela pisal pretežno v latinščini, ki so jo tedaj razumeli izobraženci.